دوای 17 ساڵ کارکردن لەسەر ئایین و کەمینەکانی کوردستان … سەلام عومەر

کتێبی (گوناح و ئیمان)ی سمکۆ محەمەد بڵاوبۆوە

کتێبی گوناح و ئیمان کە توێژینەوەیەکی ئەکادیمی و مەیدانییە لەسەر گروپە ئیتنیە جیاوازەکانی کوردستان کە بریتین لە ئێزدی و کاکەیی و سابیئەی مەندائی و ئەرمەن و هەقە و قەرەج. لەلایەن نووسەر و رۆشنبیر سمکۆ محەمەد هاتە چاپ کردن و لەسەر ئەرکی ئەکادیمیای کوردستان چاپ و بڵاوکرایەوە کە بریتیە لە کتێبێکی ناوازەی پڕ لە زانیاری لەسەر بارودوخی مێژووی و کولتووری و فەرهەنگی و ئایینی و نەتەوەیی پێکهاتە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئایینی ئیسلام.
ئەم کتێبە کە لەلایەن سمکو محەمەد وەکو توێژینەویەەکی مەیدانی کاری لەسەرکردووە/ چیرۆکەکەی بەپێی پێشەکییەك کە نووسەر نوسیویەتی، دەگەڕێتەوە بۆ بەر لە17 ساڵ گە ئەوکات وەکو کارێکی پەراوێزخراوی رۆژنامەوانی کاری لەسەر کردووە، دواتر بیری لێکردۆتەوە کە بیکات بە پرۆژەیەك بۆ ئەوەی خوێنەر و توێژەران زیاتر ئاشنایەتی دۆخی جوگرافی و مێژوویی و فەرهەنگی و ئایینی ئەم پێکهاتە ئیتنییانە بن لەرووی ئایینیەوە، لەدوتوێی 336 لاپەرە، کە لەسەر ئەرکی ئەکادیمیا ی کوردستان چاپکراوە.

لەبارەی ئەو زانیارییە وردانەی کە بەرچاو دەکەون بۆ نموونە خاڵی هاوبەشی ئایینەکانی وەکو ئێزدی و کاکەیی و ئەرمەنی و سابیئە و هەقە و کاکەیی و هتد، نووسەر گەڕاوە و زانیاری وردی چنگ کەوتووە و درکاندوویەتی، وەکو خۆی دەڵێ" بەشێکی زۆر لە دواکەوتنی کارەکانم بریتی بوو لەوەی سەید و پیر و شێخ و دەم سپی ئەو پێکهاتانە، قسەیان نەدەکرد و نهێنی ئایین و کولتوورەکەیان نەدەدرکاند، کارەکە بۆ ئەوان ناموو بوو، چونکە هێندە لەلایەن ئایینە زاڵەکانەوە پێشتر سەرکوت کراون، بە ئەستەمیان دەزانی ئەو نهێنیانەی ژیانی کولتووری و ئایینیان بدرکێنن، بۆیە کارەکەی کردۆتە دوو بەشەوە، بەشێکی پشتی بەسەرچاوەی رۆژهەڵاتناسەوە بەستوە و بەشێکی تری دوای ماندوو بوونێکی زۆر لێدوانی لە پیرو سەید و شێخەکان وەرگرتووە تاکو کێشەی بۆ درووست نەبێ لە هەم لە

زانیاری و هەم لو کێسپ و گروپە توند رەوانەی بە ئاسانی توێژینەوە لە سەرناواخنی دینەکەیان پێ هەزم ناکرێ، هەروا ئەو نەهاتووە لە خۆوە و بەپێی گوتەی ئەوانی دی زانیاریەکان شیبکاتەوە بەڵکو پشتی بەچەندین سەرچاوەی زیندوو بەستوەو بەناویاندا گەڕاوە کەسە ناودارەکانیانی دۆزیوەتەوەو زانیاری لێوەرگرتوون، چۆتە کرۆکی دینەکانیانەوەو گەڕاندوونیەوە بۆ ئەو سەرچاوانەی لە کتێبە کانیاندا هاتوون،هەروەك چۆن لە نێو کتێبەکەشدا تیشکی خستۆتە سەرو زۆر بەوردی و لێزانانە گواستویەتییەوە.

لە پێشەکی کتێبەکەیدا باس لە ئاین و ئەفسانە دەکات رونی دەکاتەوە کە پەیوەندیەکی تێکمە لەنێوان ئەم دوو زاراوەیەدا هەیە هەروەك ئەوەی پێمان بڵێ جگە لەوەی بەشێك لە ئاینەکان ئەفسانە داگیری کردوون هاوبەشیەکی زۆریش لەنێوان تەواوی ئاینەکاندا هەیە هەم لە رووی ناوەرۆکو هەم لەرووی ئەفسانەییەوە کە وەك کلتوورێکی هاوبەش درێژەپێدەری یەکترین، بەتایبەتیش خودا کە دەکرێ بڵێین لە پێناسەدا زۆر لێك نزیکن، ئەگەرچی هەندێ جار شێخ و کائینەکانیان ئەم رۆڵە دەبینن، سمکۆ لە پێشەکیەکەیدا دەڵێ: (بەشێکی ئەم کتێبە پەیوەندی بەو ئەفسانانەوە هەیە لەنێو ئاینەکاندا فەزایەکی گەورەیان داگیر کردووە، چونکە زۆربەی ئەو شتانەی لەپیاوە روحانی، یان رۆشنبیرەکانم بیست، یان لە سەرچاوەکان خوێندومەتەوە سەبارەت بەئایین، بەشێکی زۆری ئەو دیمەنە ئەفسانەییانە بوون کە قەناعەتی بڕوادارانی ئاینەکانی راگرتووە، ئەفسانە هاوکاری ژیانی خواکانی سەرزەمینی کردووە، وێنەی کێشاوە، هەروەها پەیوەندی خواکانی رابردووی بەوەچەکانەوە گرێدراوە، هەرەوەك ئەوەی دەبینین سەرجەلەی ئاینەکان و پلەکانیان لەرێگەی وەچەکانەوە درێژەی پێدراوە، بەڵام ئەو داتا کەمە ناچاری کردم کار بەسەرچاوە بکەم بۆ زیاتر دەوڵەمەندکردنی کتێبەکە.

هیچ ئاینێك بەخۆڕایی و لەبۆشاییدا سەریهەڵنەداوە، بەڵکو ژینگەیەکی رۆشنبیری هێناویەتیە کایەوە، بۆ نموونە بوزییەت لەهیندەوە سەریهەڵدا، چونکە زەمینەی واقیعی هەبوو، مەسیحیەت لەسەر زەمینی واقیعی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست سەریهەڵدا و دواجار لەرۆژئاوا گەشەی کرد و بوو بەسیستم و ئاڵوگۆڕیشی بەسەرهات، چونکە کۆمەڵگە پێویستی بەژینگەیەکی دیکەی خوداپەرستی هەبوو دوور لە توندوتیژی و دەمارگیری، ئیسلام وەکو رۆشنبیرییەکی نوێ کە ئیلهامی لە سەرچاوەکانی پێش خۆی وەرگرتووە، چونکە فەلسەفەیەکی دیکە چاوەڕوانی دەکرد، فەلسەفەی ئاینیش لەبەر ئەوەی لەسنووری عەقڵدا

دەوەستێت، ئەفسانەش یەکێکە لەو گرێیانەی کە بەفەلسەفەش ناکرێتەوە بەئاینەوە گرێدراوە، ئەم ئاینانەی لێردا باسمان کردوون هیچیان سنووری لێکاڵیان نەبڕیوە، ئەگەرچی خورافە گرێدراوی ئاین نییە، بەو پێیەی بەر لەئەفسانە ئاین هەبووە و ناشتوانین کێشەی ئاین و شێوازی جۆراوجۆری خوداپەرستی لەسنوورێکدا رابگرین، لەحاڵێکدا ئەم ئاینزایانە پڕن لە ئەفسانە و خورافیات و هیچ کاریگەرییەکیان نەبووە بەسەر ئەوانی ترەوە.

لەروویەکی ترەوە ئەوەم تێبینی دەکرد کە لەگەڵ هەر پیاوێکی روحانی سەر بەئاینەکانی کوردستان گفتوگۆم کردووە سەبارەت بەئاینەکەیان، وابەستەیە بەقسە یان ئەو چیرۆکانەی کە کاهینەکانیان درووستیان کردووە، ئەمەش بۆ سەروەختی خۆی جۆرێك رۆشنبیری بووە کە توانییەتی خەڵك قەناعەت پێبهێنێ، ئەگەر زێدەڕۆیی نەبێ هێندێکجار خودا لەپیاوێکی روحانیدا کۆکراوەتەوە، هەروەك ئەوەی باوەڕدارەکانیان ئەوەندەی باس لەپیاوە روحانیەکانیان دەکەن، ئەوەندە باس لە خودای یەکتا ناکەن، بۆیە گومانەکە هێشتا نەڕەویوەتەوە لەو فەلسەفەی ئاینەکان، ئەمە بۆمن جێگەی سەرنج بوو، بەڵام کۆك بوونیان لەسەر وشەی خودا، بەشێکی زۆری لەفەزای باوەڕدارێتی داگیر کردووە.)

لە بەشێکی دیکەی کتێبەکەیدا باس لە قەرەج دەکا دین و پێکهاتەی ئەم توێژە جیهانییە زۆر بەوردی شیدەکاتەوە دەیانکاتە پێنج بەشەوەو پێشمان دەڵێ قەرەجەکانی کوردستان لە کوێوە هاتوون و چۆن بۆرەدا بڵاو بوونەتەوە، چۆن کلتووری نەتەوە جیاوازەکانیان گواستۆتەوە کوردستان و لەگەڵ ئەمەش خۆیان راهێناوە، بەڵام هەرگیز داب و نەریتی خۆیان لەدەست نەداوەو بەڵکو هەمیشە بەرگریان لێکردووە، لەم بەشەیدا پێناسەیەکی وردو پڕ لە زانیاری دەداتە خوێنەرو کە لە ناواخنیدا پێمان دەڵێ ئەگەرچی قەرەج نیشتمانێکی دیاریکراویان نییە بەڵام هەموو جیهان بە نیشتمانی خۆیاندەزانن سەرسەختانەش داکۆکی لە خۆیان و پێکهاتەکانیان دەکەن.

دواجار ئەم کتێبە کە حەفدە ساڵی رەبەق کاری تێدا کردووە ماندوو بوونێکی زۆری پێوە دیارەو شایەنی ئەوەیە بخوێندرێتەوەو قوتابیانی تایبەتمەند سوودی لێببینن هەم بۆ نامەکانیان و هەم بۆ ئەو زانیاریە وردانەی لەسەر دینەکانی کوردستان، کە تەواوی لەنێو ئەم کتێبەدا دەست دەکەوێ.

سەلام عومەر